

شورای سیاست‌گذاری حوزه‌های علمیه خواهران

مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه خواهران

مؤسسه آموزش عالی حوزوی امام حسین علیه‌السلام

شهرستان یزد

عنوان:

تحلیل اخلاقی چالش‌های نسل جدید در پذیرش باورهای دینی و راهکارهای حل آن چالش‌ها

استاد راهنما:

سرکار خانم مریم السادات نبوی میبیدی

نگارنده:

شهناز دهقانی محمدآبادی

سال تدوین:

۱۴۰۴

تحمیدیه

«الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي لَا يَبْلُغُ مِدْحَتَهُ الْقَائِلُونَ وَلَا يُحْصَى نِعْمَاهُ الْعَادُونَ وَلَا يُؤَدَّى حَقُّهُ الْمُجْتَهِدُونَ
الَّذِي لَا يُدْرِكُهُ بَعْدُ الْهِمَمُ وَلَا يَنَالُهُ غَوْصُ الْفِطَنِ الَّذِي لَيْسَ لِصِفَتِهِ حَدٌّ مَحْدُودٌ وَلَا نَعْتُ مَوْجُودٌ
وَلَا وَقْتُ مَعْدُودٌ وَلَا أَجَلٌ مَمْدُودٌ فَطَرَ الْخَلَائِقَ بِقُدْرَتِهِ وَنَشَرَ الرِّيحَ بِرَحْمَتِهِ وَتَدَّ بِالصُّخُورِ
مِيزَانَ أَرْضِهِ؛ سِپَاسِ خِداوندی را که سخَنوران از ستودن او عاجزند، و حسابگران از
شمارش نعمت‌های او ناتوان، و تلاشگران از ادای حق او درمانده‌اند. خدایی که افکار
ژرفاندیش، ذات او را درک نمی‌کنند و دست غواصان دریای علوم به او نخواه رسید.
پروردگاری که برای صفات او حدّ و مرزی وجود ندارد، و تعریف کاملی نمی‌توان یافت
و برای خدا وقتی معین، و سرآمدی مشخص نمی‌توان تعیین کرد. مخلوقات را با قدرت
خود آفرید. و با رحمت خود بادهای را به حرکت درآورد و به وسیله کوه‌ها اضطراب و
لرزش زمین را به آرامش تبدیل کرد.»

نهج البلاغه، خطبه ۱

تقدیم به:

ساحت ملکوتی و مقدس امام عصر، مهدی موعود (عجل الله تعالی فرجه الشریف)، او که وعده‌ی الهی برای برپایی عدل و قسط در زمین است و امید مستضعفان و یاور مظلومان؛ باشد که این قدم کوچک در راه علم و معرفت، مورد قبول حضرتش قرار گیرد و به یاری او در مسیر نور و حقیقت ثابت قدم

بمانیم.

مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه خواران

تقدیر و تشکر:

«من لم يشكر المخلوق لم يشكر الخالق»

از استاد گرامی و ارجمندم، سرکار خانم دکتر مریم السادات نبوی میبدی، بسیار قدردانم که در راه تعلیم و نشر مفاهیم قرآن، مشوق بنده از همان ابتدای امر بودند و مرا مورد لطف و عنایت خویش قرار دادند و در مقام استاد راهنما، در تمام مراحل انجام پژوهش، راهنمایی‌های ارزنده‌ای را به این حقیر ارائه نمودند. همچنین، از ایشان به پاس کمک‌ها و مشورت‌های بی‌دریغشان که در این زمینه به من ارزانی داشتند، صمیمانه سپاسگزارم. ضمناً از سایر عزیزانی که در این راه، به بنده کمک نمودند و یا مرا مورد تشویق و حمایت معنوی خویش قرار دادند، کمال سپاس را دارم.

چکیده

نسل جوان که مراد دهه هشتادی‌ها هستند و اکنون نوجوان و جوان شده‌اند، نسبت به باورهای دینی، پایبندی‌شان کمرنگ‌تر شده است. از سوی دیگر این نسل با چالش‌هایی مواجه است که اگر حل نشوند، آسیب‌های جبران‌ناپذیری بر نهاد خانواده و جامعه می‌زند؛ بر این اساس بررسی اخلاقی و علمی چالش‌های نسل جدید، بسیار حائز اهمیت است. اگر نسل جدید در جامعه و خانواده به اصول اخلاقی اسلامی پایبند نباشند، نه تنها در مسیر صحیح خود قرار نمی‌گیرند، بلکه از انواع آسیب‌های اخلاقی در امان نیستند. هدف این تحقیق، بررسی چالش‌های نسل جدید در پذیرش باورهای مذهبی و تحلیل اخلاقی چالش‌ها است. طی بررسی‌های انجام شده که با توجه به روش توصیفی-تحلیلی صورت گرفته، این پژوهش توانسته به نتایج مهمی دست یابد؛ نظیر اینکه چالش‌های اخلاقی نسل جدید از جمله شک و تردید، ظاهربینی، وسوسه‌های شیطانی، بی‌اعتنایی، اضلال، مکر و نیرنگ و ... بررسی شد. از سوی دیگر، راهکارهایی که باید پیش از هر چیز دیگری روی برنامه‌های دینی این نسل جدید کار شود، بیان شد؛ نظیر راهکارهای ارتباطی-گفت و گویی، تربیتی-روانشناختی و ... گفته شد. امید است که با این راهکارها بتوانیم نسل جدید را از چالش‌های پیش رویشان محفوظ نگه داریم و اعتقادشان را مستحکم نماییم.

واژگان کلیدی: اخلاق اسلامی، باورهای دینی، چالش‌های نسل جدید، ظرفیت‌های اخلاق اسلامی، راهکار تربیتی-روانشناختی.

فهرست

Contents

۱.....	مقدمه
۲.....	فصل اول: کلیات و مفاهیم تحقیق
۲.....	گفتار نخست: طرح تحقیق
۳.....	الف: تبیین موضوع
۵.....	ب) اهمیت و ضرورت تحقیق
۷.....	ج) اهداف تحقیق
۸.....	د) پیشینه تحقیق
۱۳.....	ه) سؤال اصلی
۱۳.....	و: سؤالات فرعی
۱۳.....	ز: فرضیه‌های تحقیق
۱۳.....	ح) کلیدواژه‌ها:
۱۴.....	ط) روش تحقیق و گردآوری
۱۴.....	ی) سازماندهی تحقیق
۱۵.....	ک) مشکلات و محدودیت‌ها
۱۵.....	گفتار دوم: مفهوم شناسی
۱۵.....	الف) اخلاق در لغت
۱۶.....	ب) اخلاق در اصطلاح

ب) انواع اخلاق	۱۸
گفتار سوم: نسل جدید و حیات اخلاقی	۲۲
الف) نسل جدید و مراحل زندگی انسان	۲۳
ج) بی تفاوتی نسل جدید به اصول اخلاق و ایمان	۲۶
د) نقش ایمان و باورهای دینی در تربیت نسل جدید	۲۶
فصل دوم: چالش نسل جدید در پذیرش باورهای مذهبی و تحلیل اخلاقی چالش‌ها .	۳۰
مقدمه:	۳۰
گفتار اول: چالش‌های اخلاقی نسل جدید	۳۲
الف) بی‌اعتنایی و ترک حقایق نمودن	۳۲
ب) اضلال	۳۳
ج) مکر و نیرنگ زدن	۳۵
د) رفتار خود تخریبی	۳۶
ه) تکبر و ورزیدن	۳۷
و) تسلط شیطان بر افراد	۳۸
ز) غفلت و عدم توجه به حقایق	۳۹
ح) عدم بینش حق	۴۰
ط) عدم تعقل	۴۱
ی) احساس ضعف و پیروی از باطل	۴۳
ک) سفاهت	۴۴

- ل) جهالت و از دست دادن قدرت فکری بر اثر هواهای نفسانی ۴۵
- م) اظهار نظر در حقایق بر اساس تخمین و حدس و گمان ۴۷
- ن) مکانیسم شک و تردید در حقایق ۴۸
- س) برداشت غیر واقع‌بینانه از حقایق ۵۰
- ع) قیاس کردن غیر منطقی ۵۱
- ف) استدلال غیر منطقی و باطل ۵۳
- ص) کتمان یا وارونه جلوه دادن حقایق ۵۴
- ق) امتناع و خودداری کردن از پذیرش حق ۵۶
- ر) تکذیب حق ۵۷
- ش) تهاجم فرهنگی ۵۸
- ۱- تأثیر رسانه بر متزلزل شدن مذهب نسل جدید ۵۹
- ۲- ماهواره و ایجاد شکاف‌های مذهبی ۶۰
- ۳- تأثیرات ماهواره بر اعتقاد جوانان ۶۰
- ت) شیطان‌پرستی ۶۱
- ث) جمود فکری و از دست دادن هویت ۶۱
- خ) دوگانه‌نگری ۶۲
- فصل سوم: راهکارهای چالش‌های نسل جدید در پذیرش باورهای مذهبی ۶۴
- مقدمه: ۶۵
- گفتار اول: ظرفیت‌های اخلاقی اسلامی ۶۶

الف) کرامت انسانی	۶۶
ب) اختیار انسان	۶۸
ج) صداقت	۷۰
د) محبت	۷۰
ه) توحیدمحوری	۷۲
و) معادمحوری	۷۳
گفتار دوم: راهکارهای اخلاقی حل چالش‌های نسل جدید	۷۵
الف) راهکار ارتباطی-گفت و گویی	۷۵
۱- همراهی هوشمند در دوستی‌ها و سرگرمی‌های نسل جدید:	۷۵
۳) اجتناب از صریح‌سازی گناه و لغزش‌ها در روابط تربیتی	۷۹
۴) ضرورت پاکیزگی اخلاقی و معنوی فضاهای یادگیری	۸۰
ب) راهکار تربیتی-روانشناختی	۸۲
۱) تسلط‌گرا بودن	۸۲
۲) آگاهی‌بخشی و خویش‌داری	۸۳
۳) هماهنگی تربیتی نسل‌ها: نقش پدربزرگ‌ها و مادربزرگ‌ها در تثبیت هویت	
دینی نوجوانان	۸۴
۴- عزت نفس	۸۵
۵) برخورد با تقلید کورکورانه	۸۶
۶) افزایش مهارت‌های تفکر انتقادی	۸۸

آیاتی که به عدم تعقل اشاره می‌کند به عنوان نمونه می‌توان به آیه ۴۴ سوره فرقان اشاره کرد؛ در این سوره گفته شده افرادی که تعقل نمی‌کنند همچون چهارپایان و حتی نادان تر و گمراه‌تر از آنان هستند؛ اما آموزه‌های ضد عقلی آشکار را به راحتی هم می‌توان شناخت و آنچه شناسایش سخت است، آموزه‌هایی است که فقط به ظاهر علمی اما در باطن ضد عقلی هستند. امروزه بسیار این موضوع به چشم می‌خورد؛ مثلاً جهل باعث می‌شود، انسان ادراکات اولیات عقلی خود را از دست بدهد؛ به طوری که انسان به گونه‌ای رفتار و عمل می‌کند که کاملاً کورکورانه به نظر می‌رسد و نشان می‌دهد که از دیگران پیروی می‌نماید. تهاجم فرهنگی، ماهواره و تبلیغات موجود در آن یکی از چالش‌های بسیار بزرگ‌گست که نسل جدید را با شک و تردیدهای بسیار مواجه می‌کند و سبب می‌شود او از اعتقاداتش فاصله بگیرد. از نظر علمی هم این موضوع تأیید شده است؛ چرا که انسان، روان سیالی دارد و این سیالیت روانی سبب می‌شود که او از هر فرهنگی و مفهومی نکاتی را استخراج کند؛ حالا چه خوب باشد یا چه بد. این سیالیت نیز بستر مناسبی را برای تغییر دادن باورهای او فراهم می‌کنند.

(۳) اما برای مقابله با این چالش‌ها، راهکارهایی از آیات و روایات آورده شده است. این راهکارها عبارتند از: راهکار ارتباطی - گفتگویی که خود شامل زیر مجموعه‌هایی همچون حساسیت درباره رابطه دوستان و سرگرمی‌ها، پرورش و ارشادهای پدر و مادر، پاکیزه نگه داشتن محیط آموزشی؛ راهکار تربیتی - روانشناختی نظیر تسلط گرا بودن، دوست داشتن خود، تقویت کردن اراده، برخورد با تقلید کورکورانه، راهکار تکریم شخصیت و افزایش مهارت‌های تفکر انتقادی، افزایش اعتماد به نفس و پناه خواهی؛ راهکار اخلاق اسلامی که شامل الهام فطری و ضامن اجرایی، وجوب عینی علم اخلاق، نظم در آفرینش، تقوا، پایبندی به اخلاق و ... می‌شود؛ راهکار معرفتی شامل تقویت

مهارت دینی، کنترل خیالات نفسانی و مقابله با وسوسه‌های شیطانی، خودشناسی، خداشناسی، فطرت انسان و ... است؛ راهکار کاربردی در فضای مجازی مانند مقابله با تهاجم فرهنگی، توسعه راهبردی و اطلاع رسانی به موقع از شرایط جامعه، جذاب کردن برنامه‌های تلویزیونی و

مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه خواران

منابع:

- قرآن کریم

- نهج البلاغه

منابع فارسی

- ۱- ارفع، سید کاظم، روش ارشاد نسل جوان «آنچه باید فرزندان ما بدانند»، چاپ اول، تهران: نشر فیض کاشانی و چاپ طلوع آزادی، ۱۳۸۳ ش.
- ۲- امید، مسعود، فلسفه اخلاق در ایران معاصر، چاپ اول، تهران: علم، ۱۳۸۸ ش.
- ۳- بابایی احمد علی، برگزیده تفسیر نمونه، چاپ سیزدهم، تهران: دارالکتب الاسلامیه.
- ۴- بارگاهی، محمدرضا، زندگی بهتر در پرتو اخلاق، چاپ دوم، تهران: دانشگاه آزاد اسلامی، ۱۳۷۶ ش.
- ۵- بطحایی گلستانی، سید حسن، معادباوری در آینه‌ی وحی (اعتقادی، اخلاقی، تربیتی)، چاپ اول، تهران: نشر پیشناز، ۱۳۸۷ ش.
- ۶- بلخاری قهی، حسن، تهاجم یا تفاوت فرهنگی، تهران: انتشارات حسن افرا، چاپ دوم، ۱۳۷۸ ش.
- ۷- بیابانگرد، اسماعیل، فرزند من و رسانه، چاپ اول، تهران، مرکز امور زنان و خانواده، ۱۳۸۷ ش.
- ۸- جعفری، یعقوب، کوثر، چاپ (؟)، بی‌جا، بی‌تا.
- ۹- چینی‌فروشان، شکوه، صداقت و سیمای صادقین در قرآن و حدیث، چاپ چهارم، قم: بیان جوان، ۱۳۸۸ ش.
- ۱۰- حسینی، داود، روابط سالم در خانواده، چاپ بیست و یکم، قم: مؤسسه بوستان کتاب، مرکز پژوهش‌های اسلامی صدا و سیما، صص ۱۱۶-۱۱۷.

- ۱۱- حق شناس، حمیدرضا، اخلاق اجتماعی در صحیفه سجادیه، چاپ اول، قم: دفتر عقل، ۱۳۸۸ ش.
- ۱۲- حیدری نراقی، علی محمد، اخلاق نراقی، چاپ اول، قم: انتشارات مهدی نراقی، ۱۳۹۰ ش.
- ۱۳- خندقی، جواد امین، شیطان پرستی، چاپ اول، مشهد، آفتاب طوس، ۱۳۸۹ ش.
- ۱۴- داوری اردکانی، رضا، اخلاق در عصر مدرن، چاپ اول، تهران: انتشارات سخن، ۱۳۹۱ ش.
- ۱۵- رفیعی محمدی، علی محمد، بیست اصل در تربیت، چاپ دوم، قم: انتشارات رسول اعظم (ص)، ۱۳۸۸ ش.
- ۱۶- ریاضی، حشمت الله، ترجمه بیان السعاده، چاپ اول، تهران: مرکز چاپ و انتشارات دانشگاه پیام نور، ۱۳۷۲ ش.
- ۱۷- زحیلی، وهبه، فقه خانواده در جهان معاصر، مترجم: عبدالعزیز سلیمی، چاپ اول، تهران: نشر احسان، ۱۳۸۲ ش.
- ۱۸- سبحانی تبریزی، جعفر، جبر و اختیار، چاپ دوم، قم: مؤسسه امام صادق (ع)، ۱۳۸۱ ش.
- ۱۹- سروری، حجت الله، نقش ماهواره در زندگی، چاپ دوم، قم: جوانان موفق، ۱۳۹۳ ش.
- ۲۰- سعیدیان، شیخ محسن، عجب و تکبر، چاپ اول، تهران: مرکز فرهنگی انتشاراتی منیر، ۱۳۸۸ ش.
- ۲۱- شرفی، محمد رضا، دنیای نوجوان، چاپ سیزدهم، تهران: نشر مؤسسه فرهنگی منادی تربیت، ۱۳۸۶ ش.
- ۲۲- شرفی، محمد رضا، دنیای نوجوان، چاپ اول، قم: انتشارات مهدی نراقی، ۱۳۹۰ ش.

- ۲۳- غفاریا، محمد، تقوا رمز پیروزی از نظر آیات و روایات، چاپ اول، قم: جامعه القرآن الکریم، ۱۳۸۹ ش.
- ۲۴- فتحعلی خانی، محمد، آموزه‌های بنیادین علم اخلاق، چاپ چهارم، قم: مرکز بین المللی ترجمه و نشر المصطفی، ۱۳۹۲ ش.
- ۲۵- فراهیدی، خلیل بن احمد، کتاب العین، چاپ دوم، قم: انتشارات هجرت، ۱۴۱۰ ق.
- ۲۶- قرائتی، محسن، تفسیر نور، چاپ یازدهم، تهران: مرکز فرهنگی درس‌هایی از قرآن، ۱۳۸۳ ش.
- ۲۷- قرشی، سید علی اکبر، قاموس قرآن، چاپ ششم، تهران: دار الکتب الاسلامیه، ۱۳۷۱ ش.
- ۲۸- قرشی، سید علی اکبر، قاموس قرآن، چاپ ششم، تهران: دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۷۱ ش.
- ۲۹- قرشی، سید علی اکبر، تفسیر أحسن الحدیث، چاپ سوم، تهران: بنیاد بعثت، ۱۳۷۷ ش.
- ۳۰- کلانتری، علی اکبر، اخلاق زندگی، چاپ دوم، قم: دفتر نشر معارف، ۱۳۸۷ ش.
- ۳۱- کوآین، ویلاردون ارمن، یولیان و جوزف اس، باورها، مترجم: پرژاد طرفه نژاد، چاپ اول، شیراز: نشر آیین هنر، ۱۳۸۴ ش.
- ۳۲- کاشانی، ملا فتح الله، تفسیر منهج الصادقین فی إلزام المخالفین، تهران: کتابفروشی محمد حسن علمی، ۱۳۳۶ ش.
- ۳۳- کاشانی، ملا فتح الله، خلاصه المنهج، تحقیق: آیت الله ابوالحسن شعرانی، تهران: انتشارات اسلامیه، ۱۳۷۳ ق.
- ۳۴- گرامی، محمد حسن، راهنمایی و مشاوره نوجوان و جوان، چاپ اول، یزد: گلبانک تربیت، ۱۳۹۰ ش.

- ۳۵- لقمانی، احمد، موضوعات و شیوه‌های گفتگو با نسل جوان، چاپ اول، قم: انتشارات بهشت بینش، ۱۳۸۵ ش.
- ۳۶- مایل هروی، نجیب، خاصیت آینگی (نقد حال، گزاره آرا و گزیده آثار فارسی عین القضاات همدانی، چاپ اول، تهران: نشر نی، ۱۳۷۴ ش.
- ۳۷- مترجمان، تفسیر هدایت، چاپ اول، مشهد: بنیاد پژوهشهای اسلامی آستان قدس رضوی، ۱۳۷۷ ش.
- ۳۸- محدثی، جواد، اخلاق: متن آموزش اخلاق فردی و اجتماعی، چاپ سوم، قم: نور السجاد، ۱۳۹۲ ش.
- ۳۹- مسکویه، ابوعلی، کیمیای سعادت، مترجم: میرزا ابوطالب زنجان، تهران: انتشارات نقطه، ۱۳۷۵ ش.
- ۴۰- مشایخی‌راد، شهاب‌الدین، کرامت انسان از دیدگاه خاتم پیامبران، چاپ اول، قم: مؤسسه فرهنگی طه، ۱۳۸۸ ش.
- ۴۱- مصباح یزدی، محمد تقی، فلسفه اخلاق (مشکات)، تحقیق: احمد حسین شریفی، چاپ دوم، قم: انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی، ۱۳۹۳ ش.
- ۴۲- مصباح یزدی، محمد تقی، نقد و بررسی مکاتب اخلاقی، تحقیق: احمد حسین شریفی، چاپ دوم، قم: انتشارات مؤسسه آموزش و پژوهش امام خمینی، ۱۳۸۷ ش.
- ۴۳- مصطفوی، حسن، تفسیر روشن، چاپ اول، تهران: مرکز نشر کتاب، ۱۳۸۰ ش، ج ۱۶، ص: ۲۷۵.
- ۴۴- مطهری، مرتضی، حق و باطل به ضمیمه احیای تفکر اسلامی، چاپ هفتم، تهران: انتشارات صدرا، ۱۳۶۶ ش.
- ۴۵- مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه، چاپ اول، تهران، دار الکتب الاسلامیه، ۱۳۷۴ ش.

- ۴۶- موریارتی، آنتونی، روانشناسی ساتانیسم (شیطان پرستی)، مترجم: مهدی گنجی، چاپ اول، تهران: ساوالان، ۱۳۸۹ ش.
- ۴۷- موسوی کاشمری، سید مهدی، غفلت، علل و آثار آن، قم: مرکز پژوهش‌های اسلامی صدا و سیما، ۱۳۸۷ ش.
- ۴۸- نراقی، ملا احمد، معراج السعادة یا نردبان خوشبختی، چاپ اول: اصفهان، مؤسسه فرهنگی انتشاراتی اوج علم اصفهان، مؤسسه انتشارات خاتم الانبیا، ۱۳۸۷ ش.
- ۴۹- یوسفی، سید حسن، ابلیس دشمن ولایت و هدایت، چاپ اول، قم: پیام حجت الله، ۱۳۸۳ ش.

منابع عربی

- ۱- ابن منظور ابوالفضل جمال الدین محمد بن مکرم، لسان العرب، چاپ سوم، بیروت: دار صادر، ۱۴۱۴ ق.
- ۲- جرجانی، ابوالمحسن حسین بن حسن، جلاء الأذهان و جلاء الأحزان، چاپ اول، تهران: انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۷۷ ش.
- ۳- راغب اصفهانی، حسین بن محمد، المفردات فی غریب القرآن، التّحقیق: صفوان عدنان داودی، چاپ اول، بیروت: دار العلم، ۱۴۱۲ ق.
- ۴- سبزواری نجفی، محمد بن حبیب الله، الجدید فی تفسیر القرآن المجید، چاپ اول، بیروت: دار التعارف للمطبوعات، ۱۴۰۶ ق.
- ۵- سمرقندی، نصر بن محمد بن احمد، بحر العلوم، چاپ (؟)، بی‌جا، بی‌تا.
- ۶- شیرازی، حسین، تقریب القرآن إلى الأذهان، چاپ اول، بیروت: دارالعلوم، ۱۴۲۴ ق.
- ۷- صادقی تهرانی، محمد، الفرقان فی تفسیر القرآن بالقرآن، چاپ دوم، قم: دار الثقافة الإسلامية، ۱۳۶۵ ش.
- ۸- طباطبایی، سید محمد حسین، المیزان فی تفسیر القرآن، چاپ پنجم، قم: منشورات جماعة المدرّسین فی الحوزة العلیّیة، ۱۴۱۷ ق.

- ۹- طبرسی، فضل بن حسن، مجمع البیان فی تفسیر القرآن، تقدیم: محمد جواد بلاغیچاپ سوم: تهران، منشورات ناصر خسرو، ۱۳۷۲ ش.
- ۱۰- طریحی، فخرالدین، مجمع البحرین، تحقیق: سید احمد حسینی، چاپ سوم، تهران: کتابفروشی مرتضوی، ۱۳۷۵ ش.
- ۱۱- طوسی، ابو جعفر محمد بن الحسن، التبیان فی تفسیر القرآن، تقدیم: آغا بزرگ تهرانی، تحقیق: احمد قصیر العاملی، چاپ (؟)، بیروت: دار احیاء التراث العربی، بی تا.
- ۱۲- فیض کاشانی، ملا محسن، تفسیر الصافی، تحقیق: حسین أعلمی، چاپ دوم، تهران: دار الصدور، ۱۴۱۵ ق.
- ۱۳- گنابادی، سلطان محمد، تفسیر بیان السعادة فی مقامات العباد، چاپ دوم، بیروت: مؤسسه الأعلمی للمطبوعات، ۱۴۰۸ ق.
- ۱۴- مصطفوی، حسن، التحقیق فی کلمات القرآن الکریم، تهران: بنگاه ترجمه و نشر کتاب، ۱۳۶۰ ش، ج ۳، ص: ۱۱۷.
- ۱۵- مصطفوی، حسن، التحقیق فی کلمات القرآن، چاپ (؟)، تهران: دار ترجمه کتاب، ۱۳۶۰ ش.
- ۱۶- مکارم شیرازی، ناصر، الأمثل فی تفسیر کتاب الله المنزل، چاپ اول، قم: مدرسه امام علی بن ابی طالب، ۱۴۲۱ ق.
- ۱۷- نیشابوری، محمود بن أبوالحسن، إيجاز البیان عن معانی القرآن، تحقیق: حنیف بن حس قاسمی، چاپ اول، بیروت: دار الغرب الإسلامی، ۱۴۱۵ ق.

مقاله

- (۱) جباری، حسن و گلی، حسن، تأثیر اخلاق فردی بر اخلاق سازمانی با میانجی گری اخلاق خانوادگی در کارکنان یک دانشگاه نظامی، فصلنامه علمی پژوهشی پاسداری فرهنگی انقلاب اسلامی و قدرت

نرم دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین (ع)، سال یازدهم، شماره ۲۳، بهار و تابستان ۱۴۰۰ ش.

(۲) دره وزمی، وصال، تقویت باورهای دینی در نوجوانان و جوانان، دانشگاه تهران: چهاردمین کنفرانس بین المللی پژوهش‌های مدیریت و علوم انسانی، ۱۴۰۲ ش.

(۳) رفیعی هنر، حمید و عزیزاللهی، زهرا، «اخلاق و روان‌شناسی» کالوم نیل در بستر تحلیل و نقد، فصلنامه علمی، ۱۴۰۴ ش.

(۴) رفیعی هنر، حمید، سنجش در روان‌شناسی اخلاق؛ چالش‌ها و راهبردهای برون رفت، قم: پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، ۱۴۰۴ ش.

(۵) صالح‌نیا، ساجده و فرهادی، محمد، بررسی وضعیت شاخص‌های کرامت انسانی از دیدگاه اسلام در سطح فردی (مورد مطالعه: کاربران شبکه مجازی اینستاگرام)، دانشگاه پیام نور، فصلنامه پژوهشی اسلام و علوم اجتماعی، بهار و تابستان ۱۴۰۳.

(۶) طاهری، سامان، نقش دین و باورهای دینی بر سلامت روان و کاهش آسیب‌های اجتماعی نوجوانان، آموزش و پرورش بندرعباس: اولین همایش ملی رویکردهای پژوهشی تحول‌آفرین ۱۴۰۲ ش.

(۷) طاهری، سامان، نقش دین و باورهای دینی بر سلامت روان و کاهش آسیب‌های اجتماعی نوجوانان، آموزش و پرورش بندرعباس: اولین همایش ملی رویکردهای پژوهشی تحول‌آفرین ۱۴۰۲ ش، ص ۱.

(۸) عندلیب، حسین و سیاحت اسفندیاری، عابدین و آذربایجانی، مسعود، مراقبه فردی زیربنای اصلاح اخلاق اجتماعی، دومین کنفرانس ملی و اولین کنفرانس بین المللی جامعه‌شناسی و اخلاق، تهران، مهر ماه ۱۳۹۴ ش.

۹) نویسندگان، آموزش مفاهیم در مدارس آینده؛ تأثیر ابزار دیجیتال در توسعه عزت نفس دانش‌آموزان، فصلنامه اخلاق و حیانی، شماره دوم، ۱۴۰۴ ش.

۱۰) نویسندگان، طراحی و تعیین اثربخشی مدل روانشناسی اخلاقی بر خویشتن‌نگری و رفتار اخلاقی در بین دانش‌آموزان قلدر، مجله علوم پزشکی رازی، دوره ۳۰، شماره ۱۶۹، ۱۴۰۲ ش.

۱۱) وجدانی، چالش‌ها و ملاحظات تربیت دینی در گام دوم انقلاب با نظر به تغییرات دین‌ورزی در نسل جدید، فصلنامه علمی نظریه و عمل در تربیت معلمان، ۱۴۰۳ ش.